

Т. 648.206

А. КОРШНІВСЬКИЙ.

Т. Шевченко й А. Міцкевич

яко сучасні провідники
своїх народів.

*Усім борцям за дер-
жавну самостійність поне-
волених народів присвячує з
глибоким співчуттям*

Автор.

Ціна 5 мар.

Народ український, яко чинник міжнародної політики, яко народ, маючий право на незалежне становище серед иньчих народів світа, — цей народ був так обпутаний, так запаморочений московською політикою, що здавалося, — годі сподіватися його відродження. Здавалося, що та домовина, в яку загнала нелюдська Москва державну думку україн. народа, — здавалося, що вона ніколи не розвалиться, а буде тривати вічно. А перед початком всесвітньої війни такі самі думки почали снувати й відносно державної незалежності польського народа. Але прийшла всесвітня війна, і домовина України, Польщі, Фінляндії, Білорущини, Кубані, Дона та других народів — розпалась, як привид, як мара, як дим. Мерці воскресли. Вони живуть, вони взяли за руки та йдуть разом . . . . .

Пророком укр. народа рахується Т. Шевченко, а польського — А. Міцкевич. В трудних обставинах життя, чи то оди- ниці, чи то цілого народа, необхідно, оскільки можливо, звер- татися за порадою до живих чи мертвих пророків народніх, до кращих людей своїх.

Коли звертаються до мертвих, то звичайно — стрем- ляться як найдокладніше зазнайомитися з поглядами на ті чи иньчі питання тих людей, якими зацікавлені в даному ви- падку. Під розвагу береться, перш за все, відношення та- ких людей до тієї справи, яка вимагає від сучасної громади свого вирішення; як найдокладніше зазнайомлюються з са- мими постатями, з духовним обличчям тих людей, з їхніми переконаннями про як найбільшу кількість житьових питань.

Хто не знає Т. Шевченка на Україні та А. Міцкевича у Польщі. У нас на Україні наші українські свідомі люде знають Тараса усі; москалі й змосковщені українці знають його остільки, оскільки це потрібно на те, аби можна було вмовляти усьому світові про те, що Т. Шевченко був най- більший ворог... Польщі, *), що мова Тараса краща і правиль- ніша від сучасної української мови. Краща тому, що вона,

7.018.206

бач, не подібна на... польську. По їхній думці — подібність славянських мов поміж собою для української мови — великий, непростимий гріх.

„От дурні та ще й биті.“

Обидва поети-пророки страждали від одного й того ж самого ворога, від загарбастої Московщини — Т. Шевченко на заслання, а А. Міцкевич на еміграції (мандрівництво по чужих землях). Подаючи деякі уступи з творів Т. Шевченка й А. Міцкевича, я мав на думці показати громадянству відношення цих велетнів духа до „Москви“, „москалів“, а також до інших явищ життя, які їх цікавили й на які вони, в той чи інший спосіб, відповідали. Коли це завдання мені удасться виконати, хоч в сотій долі, то я буду щасливою людиною.

А. Коршнівський.

Рівне, 12 квітня 1920 р.

*) Коли прочитати тільки російські видання Тарасового „Кобзаря“, то воно ніби так і виходить, коли ж прочитати видання заграничні, або пореволюційні, словом, видання, згідні з оригіналами творів Т. Ш., то тоді справа стоїть зовсім інакше — цілком протилежно твердженням москалів, а саме, що головним ворогом українського народу Т. Шевченко уважав Росію. Середній обиватель, чи то росіянин, чи поляк, чи українець, який читав твори Т. Шевченка у вищезгаданих російських виданнях через те, що у них московська цензура викреслювала усе те, що так чи інакше торкалося Московщини, москалів тощо, — такий середній обиватель - читач Т. Шевченка не має властиво права й казати, що він знає про рока українського народу. Знання Тарасових творів у тому виді, у якому їх випускала московська цензура, дуже подібне до знання війни на основі лубочних картинок про війну.

Розд I.

Як я казав на вступі, то серед широкого загалу українського, польського та московського громадянства панус

думка, що Т. Шевченко був переконаний ворог як самої Польщі, — так і всього польського народу. Для кращого упевнення у правдивості таких тверджень вказують на „Гайдамаків“ та інші твори Тараса, забуваючи при тому, що той же Тарас, на закінчення своїх „Гайдамаків“, ось що каже до читача:

„Серце болить, а розказувать треба: нехай бачать сини і внуки, що батьки їх помилялись, нехай братаються знову зі своїми ворогами, нехай житом-пшеницею, як золотом, покрита нерозмежованою останеться на віки од моря до моря славянська земля.“ (Себ то землі України й Польщі.)

Т. Шевченко, „Гайдамаки“.

Не заглиблюючися дуже у стисле наукове студіювання творів і життя Тарасового, а лише прочитавши один хоч би раз усі його до сїєї пори надруковані речі, — ви зразу переконавтесь, що Тарас Шевченко не тільки що не був ворогом Польщі, — він був її щирим приятелем. Прочитайте хочби його новелю „Варнак“, у прозі. Натурально, — приятелем демократичної, поступової Польщі. Польщу шляхетську, Польщу магнатську Тарас так само ненавидив, як шляхетську й магнатську Україну. Так само відносився до своїх магнатів й А. Міцкевич. Не можна цього самого сказати про відношення Тараса до Московщини й москалів. В цьому відношенню, як і в попередньому, Тарас Шевченко рідний по духу брат А. Міцкевича. Як А. Міцкевич, так і Т. Шевченко усі лиха, що зпали на їхні народи, убачають переважно у надзвичайній загарбаності Москви. Відповідно до цього й відношення у них обох цілком однакове, як до самої Москви, так до москалів, так і до всього московського.

„Кохайтесь, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люде,
Роблять лихо з вами.“

Т. Шевченко, „Катерина“.

(Алеж і А. Міцкевич про того ж таки москаля каже у своїй чудовій „Молитві мандрівництва“:

„Від неволі Московської, Австрійської й Пруської
Спаси нас, Господи“.

Неволя Московська поставлена поетом навмисне на перше місце).

Висловлюючи своє обурення до Москви за те, що вона зруйнувала Запоріжську Січ і сама радується тому, — Т. Шевченко так пише:

„Смійся, лютий враже,
Та не дуже, бо все гине,
Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чий ми діти.
Наша дума, наша пісня

Не вмере, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України.
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа Слово.
Т. Шевченко „До Основ'яненка“.

Відносно московської русифікаторської політики серед вищих шарів українського громадянства та тих „братерських“ порад українцям, щоб вони не вживали у письменстві своєї „мужичої“ мови, ми знаходимо у Тараса таке місце:

Правда, мудрі.
Спасибі за раду!
Теплий кожух, тільки шкода,

Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.
Т. Шевченко. „Гайдамаки“.

Висловлюючи свій погляд чесного громадянина на тих українських русофілів, які, прикинувшись „істинно - рускімі людьми“, допомагають усьому російському більш, ніж самі росіяне, Т. Ш. так пише:

„А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та допоможуть москалеві
Господарувати,

Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір катувати!“
Т. Ш. „Розрита могила“.

Розказуючи про всілякі людські гріхи, Тарас зупиняється на спеціальному московському гріху — гріху загарбанности.

„Той неситим оком
На край світа зазирає,
Чи нема країни,

Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.“
Т. Ш. „Сон“.

Або ось це місце, у тому самому геніальному творі, в якому, поміж безліччю зпостережень незрівнаної чисто наукової вартости, серед точних психольогичних аналізів над душею московина, Т. Шевченко, зупиняючись над загально відомою вдачею москалів коритися, плазувати перед першим-ліпшим катом, деспотом і хамом, таке подає:

„За панами — панства, панства,
У сріблі та златі!
Мов кабани годовані,
Пикаті, пузаті!
Аж потіють та товпляться,
Щоб то ближче стати
Коло самих: може вдарять

Або дулю дати
Благоволять — хоч маленьку,
Хоч пів-дулі,аби тільки
Під самую пику.
І всі уряд поставали,
Ніби обезьянки.
Ані телень...“

Т. Шевченко „Сон“

„Коло самих“ — коло царя Миколи I та цариці.

Коли б ми побажали знати погляд Т. Шевченка, що до тих прихильників москалів і Московії, яких у нас на Україні ніколи не бракувало, то дуже ясну відповідь на це ми знайдемо у поемі „Великий Льох“, в постаті I, II і III душі.

Перша душа

В ранці рано, у Пилипівку,
Як раз у неділю,
Я йшла за водою
(Вже й криниця тая
Засунулась і висохла,
А я все літаю).
Дивлюсь — гетьман з старшиною...
Я води набрала,
Та в повні шлях перейшла ім,
А того й незнала,

Що він їхав в Переяслав
Москві присягати,
І вже ледве я наледве
Донесла до хати
Оту воду. Чом я з нею
Відер не побила.
Батька, матір, себе, брата,
Собак отруїла
Тою клятою водою.
От за-що караюсь,
От за що мене, сестрички,
І в рай не пускають.

Страждання на митарствах двох других душ припадають, більш менш, за такі ж самі провини. Друга душа терпить за те, що царю московському Петрові I коня напувала, а митарство III душі випало від Бога за те, що вона, будучи маленькою дитиною, всміхнулася московській цариці Катерині II, коли та, зруйнувавши державне життя України й уярмивши український народ, проїжджала по здобутому Дніпру

в золотій галері. З цього ми бачимо, що даже неспідома дитяча усмішка до московських царів — є великий і непрости- мий гріх для української людини.

Увесь „Кобзар“ Т. Шевченка — це одна величезна пересторога, від московської небезпеки, що загрожувала й загрожувє українському народові.

Закінчуючи цей поверховний огляд декотрих Тарасових поезій, зазнаюмлюючих нас з його думками відносно Мос- ковщини, москалів тощо, я мушу вказати на відношення Т. Ш. до Богдана Хмельницького, яко головного українсь- кого проводира й політика минувшини, який найбільше спричинився до так званої „зполуки“ України з Москвою.

Це відношення всюди безоглядно вороже. От хоч би цей вірш:

Як-би то ти, Богдане п'яний,
Тепер на Переяслав глянув,
Та на замчище подививсь —
Упився б, здорово упивсь!
О препрославлений козачий
Розумний батьку!.. і в смердячій
Жидівській хатіб похмеливсь,
Абоб в калюжі утопивсь,

В багні свинячім...
Аміль, великий муже!
Великий, славний, — та не дуже!...
Як би ти на світ не родивсь,
Або в колісці ще упивсь,
То не купав би я в калюжі
Тебе преславногo. Аміль!
„Як би то ти Богдане п'яний“

Т. Шевченко.

Або ось ці одривки з прози Тарасових творів, в яких поет висловлює різні свої погляди на москалів.

„Православіє — головний вузел старої московської по- літики внутрішньої“.

Т. Ш.

Дневник 1857, вересень 17.

„Жидівська основа у москаля. Він без посагу навіть полюбити не може.“

Т. Ш.

Дневник 1858, січень 27.

Недаром москалі так „кохаються“ в Україні, що ніяк не можуть признати для неї права на самоозначення. Бач —

великий посаг Україна має! Як же москаль обійдеться без цього посагу?

А ось це чудове окреслення „русского духа“.

„Здѣсь рускій дух, здѣсь Русью пахнет“, себ то: лосм, спалениною і всяким можливим паскудством“.

Т. Ш.

Дневник 1858, 6 вересня.

Обзнайомлюючи з иньчими проміннями блискучого Тарасового генія, я не можу не звернути уваги читача на освітлення поетом найголовнішої, повсякчасної сути людського існування — на кохання.

Кохання Т. Шевченка таке інтимне, усіхстороннє, таке палке, шире й чисте, що, окрім евангелія, годі де небудь інде шукати чогось подібного.

Кохання своє до смерда поет ось як висловлює у своєму закликуні до письменників: „Други мої, щирі мої! Пишіть, подайте голос за цю бідну брудну голоту, за цього безсловесного зневаженого смерда“.

Т. Ш.

Дневник 1857 р., 5 | IX.

А ось вірці кохання до батьківщини:

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті
Дідів наших: тяжкі діла!

Як би їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину...

Т. Ш. „До мертвих і живих“.

А ось ще:

„Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе зплондровано
За що, мамо, гинеш?“

Т. Ш. „Розрита Могила“.

А от ці рядки:

„ . . . . . мов у жаркім дикім степу Наддніпрянськім, миготіли передомною мученицькі тіми наших

бідних гетьманів. Передомною розстелявся степ, засіяний могилами. Передомною красувалася моя прекрасна, моя бідна Україна, у всій непорочній мелянхоличній красі своїй.... і я задумувався, я не мав сили відвести мої очі духовні від сеї рідної чаруючої принадности“.

Т. Ш.

Дневник 1858 р. 1 липня.

А це кохання дівчини й хлопця.

„Чого плачеш, моя пташко“?

Петро запитас.

Вона гляне, усміхнеться:

— „І сама на знаю“.

— „Може думаєш, покину“?

Ні, моя рибчино!

Буду ходити, буду любити,

Поки не загину.

Хіба було коли в світі,

Щоб ті, що кохались,

Розійшлися, не взялися,

Живими остались“

„Ти жартуєш, мій голубе,

Ти чув, що співають?

То кобзарі вигадують,

Бо, сліпі, не знають;

Бо не бачать, що в брови

Чорні й карі очі,

І високий стан козачий,

І гнучкий дівочий!

Що в коси, чорні коси,

Козацька чуприна;

Що на мову на Петрову

В глухій домовині

Усміхнуся, скажу йому:

„Орле сизокрилий,

Люблю тебе й на тім світі,

Як на цім любила“.

Отак, серце, обнімимось,

Отак поцілую.

Нехай в купі заховують

Умру, не почую . . .

Не почую . . . “

Обнялися, —

Обнялися, зомліли.

Отак вони любилися,

Отак і хотіли,

Щоб на той світ переступить“.

Т. Ш. „Черниця Маряна“.

А ось трагедія кохання бідної матери-покритки, трагедія, яка по силі й делікатности чуття, в неї положеного у мировій літературі нічого подібного не має. Покритка Катерина, зневажена своїми співгромадянами, прогнана батьками, у полі, зимою, сама одна, з дитиною йде в невідомий широкий, в чужий світ, в такий страшний, холодний світ.

Пішла селом,

Плаче Катерина:

На голові хустиночка,

На руках дитина.

Вийшла з села — серце ние:

Назад подивилась,

Покивала головою,

Тай заголосила.

Як тополя, стала в полі,

При битій дорозі;

Як роса та до схід сонця,
Покапали сльози.
За сльозами за гіркими
І світа не бачить,
Тільки сина пригортає,

Цілує та плаче.
А воно, як янголятко,
Нічого не знає,
Маленькими ручицями
Пазухи шукає."

Т. Ш. „Катерина“.

А ось думки Тараса про існування всесвіта:

„Все йде, все минає — і краю
немає . . .
Кудиж воно ділось, відкіля взя-
лось?
— І дурень і мудрий нічого не
знає.
Живе . . . умірає . . . Одне за-
цвіло,
А друге завяло, навіки завяло,
І лисття пожовкле вітри рознесли;
А сонечко встане, як перше вста-
вало.

І зорі червоні, як перше плили,
Попливуть і потім; і ти, білолиций,
По синьому небу вийдеш погулять
Вийдеш подивитися в жолобок,
криницю
І в море безкрає, і будеш сіяць,
Як над Вавилоном, над його са-
дами.
І над тим, що буде з нашими си-
нами“.

Т. Ш. „Гайдамаки“.

У цих же „Гайдамаках“, описуючи жаховіття боротьби українського народу за свою незалежність зі шляхетською Польщею і висловлюючи свою розпуку з приводу виникнення тієї боротьби, Тарас ось що каже:

„От таке то було лихо
По всій Україні,
Гірше пекла . . . А завіщо,
За що люде гинуть?
Того-ж батька такі-ж діти,
Жити-б та брататися!
Ні, не вміли, не хотіли, —
Треба розеднатися!
Треба крови, брата крови,
Бо заздро, що в брата
Є в коморі і на дворі
І весело в хаті.

„Убем брата! Зпалим хату!“
Сказали і сталось.
Всеб здається. Ні, на кару
Сироти остались, —
В сльозах росли, тай вирости:
Замучені руки
Розв'язались, і кров за кров,
І муки за муки!
Болить серце, як згадаєш:
Старих славян діти
Впились кровю. А хто винен?“

Т. Шевченко „Гайдамаки“

А от тут, у цих рядках, ви знайдете описаною долю кожного пророка, кожного праведника, що дійсно служить пля добра людства:

От таке злеє лихо
Й зо мною спіткалось:
Серце людей полюбило
І в людях кохалось,
І вони його вітали,
Гралися, хвалили . . .
А літа тихенько крались
І сльози сушили,
Сльози щирої любови . . .
І я прозрівати

Став потроху . . . доглядаюсь, —
Бодай не казати!
Кругом мене, де не гляну,
Не люде, а змії! . . .
І засохли мої сльози —
Сльози молодії.
І тепер я розбитее
Серце ядом гою —
І не плачу й не співаю,
А вию — совою

Т. Ш. „Три. Літа“.

А ось тут — відносно дружби:
„Найпевніший дружбомер — це гроши.
Правлива, певна дружба та, що виявляється тільки в критичних, трудних випадках, і вона навіть вимагає цього холодного мірила. Найживішим язиком дружби — це гроши. І чим більша нужда, тим щирішою буде дружба, що проганяє цю голодну відьму“.

Т. Шевченко.

Дневник 1857, 1 липень.

На цьому закінчую мій поверховний огляд декількох проміней Шевченкового генія і натомісць перехожу до втішної праці, — зазнайомлення українського читача з думками геніального А. Міцкевича, — цього велетня загально людського духа й самого першого й головного духовного проводиря польського народу.

Розд II.

„І хто присвячує себе для других, той знайде мудрість і багатство і корону на землі, на небі й на кожному місці“.
А. Міцкевич „Книги народу польського“.

Яка глибока, правдива і проста думка й як вона погоджується з усім життям А. Міцкевича!

А от ці уступи, в яких поет зазначає своє відношення до Москви:

„А з вас, знаєте, які були добрими радниками вашими і послами вашими, проводирами вашими, тих цар московський називає найбільш виноватими, а яких він називає найбільш виноватими, то ті суть гідні найбільшої пошани, а яких він замучить, ті будуть святими“.

А. Міцкевич, „Книги мандрівництва польського“.

„А що казати про людей, які сваряться, кажучи: „ми героями були, а не маємо, ані старшинства, ані відзнак.“ — Хто б'ється для старшинства і відзнак, хай до москаля йде“.

А. М. „К. М. П.“

„Але-ж я знаю волю, з московської ласки.

Злодії, знімуть кайдани з рук і з ніг на те, щоб закувати ними душу! . . .“

А. М. „Старці“, III, 133.

От так поет думав про життя поневолених Москвою народів.

Натякаючи-ж про той московський терор, на якому постійно ґрунтувалася московська політика й описуючи муравйовські катування польських повстанців, А. Міцкевич так розважає: „Дивна річ: усі бачать, яка нелюдська кара; люд, військо даже, — мовчать, так бояться царя.“

А. М. „Старці“ III, 255.

„А от тут, наприклад, поет висловлює погляд на своє відношення до військових і війська, а також до ідейних борців за справи народа.

„Взаправду кажу вам, що козак, який б'ється без віри в добро справи своєї, звірем є; а начальник, який провадить на бій без віри в справу свою — розбишака є“.

„На яких людях батьківщина ваша найбільше надій поклала й до цієї пори покладає?

— Не на тих людях, які найгарніше вбіралися й танцювали й найкращу страву їли: бо найбільша частина тих людей не мала в собі кохання до батьківщини. А також і не на людях, які давніш війну провадили, і навчалися найкраще машерувати і шикувати і розводитись про війну і писати книжки воєнні, бо більша частина тих людей не мала віри в справу батьківщини.

Але покладайте надію на людях, яких ви називали добримими патріотами, людях повних співчуття, а також на чесних і добрих козаках, а також на молоді.

Отож і світ в ніби батьківщина, а народи ніби люде. Світ покладає надію на народах віруючих, повних кохання й надії“.

А. М. „К. М. П.“

Кажучи про батьківщину, про святість обов'язків до неї для кожної людини-громадянина, поет так висловлюється:

„Хай кожний складає талан свій батьківщині, ніби подаяніє на жертву, тайно й не розказуючи, скільки поклав.“

А. М. „К. М. П.“

„Засівайте кохання батьківщини й дух самопосвяти, а будьте певні, що виросте республіканська держава велика й прекрасна“.

А. М. „К. М. П.“

„Хто йде за волю, хай лишить батьківщину й забуде про життя своє. Бо хто сидить у батьківщині й терпить неволю, аби тільки врятувати життя своє, той згубить і батьківщину й життя; а хто лишить батьківщину на те, щоб боронити волю її, й наражатиме при тому життя своє, той оборонить батьківщину й буде жити вічно“.

А. М. „К. М. П.“

„Бо хто не вийде з дому на те, аби зло віднайти і з лица землі його зтерти, до того зло само прийде і стане перед лицем його“.

А. М. „К. М. П.“

„Наскільки збільшите й поліпшите душу вашу, настільки поліпшите право ваше і побільшите границі ваші“

А. М. „К. М. П.“

Висловлюючи свій погляд на всілякі нарікання громади на несправедливости державно - громадського устрою то що, А. М. своє відношення до цієї справи так зазначає:

„Не балакайте багато о правах. Право — це ніби вексель, а уряд — ніби віритель, батьківщина — добро. І чим подліший і хітріший є віритель, тим більш його розписують, але батькові й братові віряться без векселів“.

А. М. „К. М. П.“

А в цьому уступові поет знайомить нас зі своїм поглядом на тих людей, які в чужому оці порошинку бачать, а в своїму й рожна не закримічують.

„ . . . . . для других будьте лагідними, а для себе суворими. А по тому, як других судите, самі будете судими. Зауважте ще ось цю таємницю: хто занадто суворо гнобить ближнього за похибку яку, або за лякливість, або за нездібність, або за непостійність; той сам в тих хибах опиниться й буде судимий другими“.

А. Міцкевич „К. М. П.“

Тут же знову ми бачимо думку А. Міцкевича відносно громади, яка або втратила здібність, або її не має, щоб розбиратися у тому, хто з проводирів її має овечу шкуру, а хто вовчу.

„Єрусалим, який мордує людей, розказуючих про волю — мордує пророків своїх, а народ, який мордує пророків своїх, б'є сам себе в серце своє, неначе божевільний самовбивець“.

А. Міцкевич „К. М. П.“

Ця-ж остання перекладена мною думка, у якій А. М. розкаже про тодішнє громадсько-політичне становище Європи, — є такою підходящою, такою влучною до сучасного становища в тій самій Європі, що мимохіть приходить ся погодитись з де-якими прихильниками А. Мішкевича, які моляться до нього, почитаючи його за святого. Ця остання думка про Європу, особливо для нас — українців є зрозуміла, ясна і вказуюча нам шляхи для нашого сучасного українського життя.

Під словом „нас“ — я розумію тих українських людей, які справу українського народу не лишали на поталу ворога, а в самі найгірші минути життя його за цю справу боролись; в офіру для неї несли усе своє майно, імя, життя своє й близьких своїх і заохочували своєю поведінкою другіх до такого самого поступовання.

Знаючи цю думку А. М. про Європу, для нас стає більш зрозумілою політика європейських держав, що до нас та інших поневолених народів, як Білорусь, Естонія, Лотва, Кавказькі народи, Кубань, Дін і т. д.

Хай же буде ця думка польського генія дороговказом не тільки для польського народу, але й для народу нашого, стільки утерпівшого від несправедливостей відносно нього від „мудрої Європи“. Хай так буде.

„Заправду кажу Вам, що вся Європа мусить навчитися від вас, кого називати мудрим. Бо тепер уряди європейські ганьбою суть, а наука Європи дурниця є“.

А. М. „К. М. П.“

Ця думка була записана поетом тоді, коли він, закинувши перо поезії, усією душею віддався праці для допомоги в організації польської озброєної сили, яка, на перекір усім постановам „мудрої Європи“, мала головним своїм завданням безоглядну боротьбу за цілковиту державну незалежність свого народу.

Видання А. Коршнівського, Друк. Ю. Мая,
Варшава, Довга 46. Тел. 62-53.

et

1097 / Desivy